A KORTÁRS SZEMÉVEL

Alkotók az őszi Balatonnál

Alighogy véget értek a nyári szezon tömegeknek szóló kulturális programjai, máris „csendesebb" rendezvények következnek; írók, költők, képzőművészek jelennek meg a tóparti településeken, hogy az utószezonban találkozzanak egymással. Ez az időszak talán a legideálisabb az alkotáshoz, az itt letelepedett elődök példája bizonyítja az őszi balatoni táj jótékony hatását. Ezen a hétvégén fejeződik be a szigligeti alkotóházban a József Attila Kör irodalmi alkotótábora, ahol a formálódó új nemzedék tagjai cserélnek gondolatot korosabb, ismertebb pályatársaikkal. A következő hétvége a költészet ünnepe Balatonfüreden, ahol a nemzetközi költőtalálkozót és a Salvatore Quasimodo költői verseny díjkiosztóját rendezik meg, számos színvonalas esemény közbeiktatásával. Szigligeten a tábor fontosságán, eredményességén van a hangsúly, míg Füreden a környezet is emeli az esemény rangját. A két program elvileg méltó folytatása lehet annak az alkotói, elsősorban irodalmi tevékenységnek, amely Illyés Gyula, Németh László, Déry Tibor, Tatay Sándor, Bertha Bulcsu és kortársaik megjelenésével évtizedekkel ezelőtt elkezdődött. Szellemiségben persze eltérnek egymástól, de a hagyományokra támaszkodnak, akár bevallják, akár nem.

Az elmúlt héten Tihanyban jártam, Borsos Miklós szobrászművész kertjében. A két oszlopon üldögélő kőkutya között simán bejutottam, a kis vaskapu nem volt a helyén, levették, félretették. A legendás kert virágaival, növényeivel és pompás szobraival a hajdani eleven időkre emlékeztetett, amikor még élt a házigazda, éltek a barátai a félszigeten és Füreden, és élt a szomszédja, Passuth László, a száz éve született író. Bodosi György pécselyi költő írja Völgyvallatás című kötetében, hogy Passuthék házánál kezdődik Tihany. Persze nem földrajzilag, hanem az irodalmi útikalauzok szerint, hiszen egykor itt álltak meg először a félszigetre érkező baráti látogatók. Távoli, titokzatos világok, a bizánci kultúra, az olasz reneszánsz, a spanyol barokk időszaka – hogy csak néhányat említsek – jelent meg regényeiben, amelyek irigylésre méltóan kelendőek voltak. A kritika persze hallgatott róluk. A tihanyi látogatás előtt kezdtem el újra olvasni Kutatóárok című önéletrajzi regényét, amelyben 1914-es tótvázsonyi nyaralását is megírja. Az első világháború kitörése hírére, ahogy utal rá, „órák alatt ért meg". (1963 őszén Bodosi György kalauzolásával gyerekkori emlékeit kereste Vázsonyban.) Passuth világviszonylatban is jelentős életművet hozott létre. Mi pedig – huszonegy éve halt meg – csendesen, könnyelműen elfelejtettük, századik születésnapján senki nem emlékezett meg róla balatonarácsi sírjánál. Talán az elkövetkezendő években – feltételezem, jóhiszeműen – rendeznek egy olyan találkozót is, amelyen balatoni múltunk irodalmi, kulturális öröksége kerül a középpontba.

Kellei György

Élet az ezeréves Magyarországon

Az óbudavári templom



A Szentendrén felépülő templomban misézhetnek is a híveikkel érkező lelkészek

A Bakony, Balaton-felvidék tájegységet megjelenítő múzeumi falu központjában, a dombtetőn magasodó kis templom az óbudavári katolikus templom másolata. Eredetijét, a balatoncsicsói templom filiáját 1836-ban építtették Óbudavár lakói (akkor 30 család) Szent Márton tiszteletére, s az idők során harangokkal, orgonával, szobrokkal gyarapították, belsejét többször kifestették.

A múzeumban 20. század eleji formájában mutatják be a templomot és sekrestyéjét, egyszerű kő oltármensával. Felette az oltárkép a balatonudvari templom Szent Márton-oltárképének másolata lesz. A templom padjai, körmeneti zászlója ugyancsak hiteles másolatként készül, a berendezés egy részét azonban szeretnék helyi templomok használaton kívül került darabjaiból megvásárolni. Annál is inkább, mivel a múzeumi templom működő templom lesz, ahol ünnepnapokon a híveikkel érkező lelkészek szentmisét mutathatnak be. A templom múlt századi falfestményeinek feltárására és helyreállítására anyagiak híján még nem volt mód Óbudaváron, így a múzeumi templomot egyelőre fehér falakkal szentelik fel. Az orgona azonban – remélhetőleg – szólni fog a megnyitón.

(A Bakony, Balaton-felvidék tájegységet szeptember 20-án délelőtt ünnepélyes megnyitón mutatják be a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.)

A színház ügyét képviselem

Kolti Helga megbízott színházigazgató az elmúlt időszakról és a pályázatról

Kolti Helgát júniusban bízták meg a Petőfi Színház irányításával. Hálátlan feladat jutott neki: megbízott igazgatóként rendet tenni a színházban, visszafogni, csökkenteni a kiadásokat, visszafizetni az adósságokat. Szolgálatként fogja fel a feladatot, az öt hónapra szóló munkára koncentrál, miközben készül az igazgatói pályázatra.

– Főiskolásként, kezdő színésznőként Veszprémben kezdte a pályát, itt játszott később öt évig, és innen ment el két évvel ezelőtt Székesfehérvárra.

– Szerettem Veszprémet. Órákat adtam az egyetemen, részt vettem a közéletben, volt egy amatőr csoportom, a Pillanat Színház. Meleg, baráti, kreatív együttlét jellemezte a csapatot. A színházban viszont nem érzékeltem ezt az inspiráló, alkotó légkört, és az hiányzott. Fehérváron ekkor alakult a színház, alapító tagnak, vezető színésznőnek hívtak. Ismeretlen emberek vettek körül, egészséges versengés volt köztünk. *Szabó Gyulával, Kállai Ilonával, Kuna Károllyal* és *Iglódi Istvánnal, Tömöry Péterrel* rendezőkkel dolgoztam. *Garas Dezsővel* nemcsak munkakapcsolatunk volt, de barátság is kialakult köztünk. Bízom benne, hogy később még dolgozunk együtt. Ott is részt vettem a közéletben, a Székesfehérvár Jövőjéért Egyesület tagjává választottak.

– Honnan ez a közélet iránti érdeklődés, felelősség? Gyerekként is mások javát kereste?

– Az erős igazságérzet szociális érzékenységgel társul, érzékelem, ha valami nem működik. Agilitás és vehemencia jellemző rám, addig nem nyugszom, míg meg nem oldom a problémát. Amazontermészetem hamar feltűnik, az iskolában tanáraimmal, a munkahelyen az igazgatóimmal állandó konfliktusba kerültem. El kellett gondolkoznom rajta, hogy én vagyok-e ilyen kiállhatatlan anarchista, megrögzött bajkeverő, változtatnom kellene-e ezen a magatartáson. Veszprémben és Fehérváron is mindig megmondtam a véleményemet. Olyan jókat mondasz! Nem akarsz igazgató lenni? – kérdezte valaki. Így indult, évekkel ezelőtt. Barátokkal, művészeti társakkal régóta beszélgettünk, összeállítottuk az elképzeléseinket.



Agilitás és vehemencia jellemző rám, nem nyugszom addig, míg meg nem oldom a problémát – mondja Kolti Helga

Fotó: Gáspár Gábor

– Vagyis gyűjtötték az ötleteket, készültek a pályázatra.

– Arra készültünk, hogy ha egyszer egy alkalmas színházban kiírják az igazgatói pályázatot, akkor pályázunk. Ez jóval a veszprémi botrány előtt volt.

– Ha jól értem, nem lepődött meg azon, hogy felkérték.

– A megyei közgyűlés előtt, ahol felmentették Vándorfit, megkérdezték, vállalnám-e megbízott igazgatóként a színház vezetését. Igent mondtam. Felhívtam a barátaimat, a csapattagokat, akikkel korábban is beszéltünk erről a szituációról, szakmai problémáról. Nehéz helyzet, sok buktatója van, de úgy éreztem, nem szabad kihagyni. Teljesen más felkészülést, felelősséget igénylő munka zuhant a nyakamba, az első héten rogyadoztam a terhek alatt.

– Hálátlan feladat öt hónap alatt rendbe tenni a vitás, kétséges, nem tisztázott ügyeket. Mindezt úgy, hogy nem tudni, lesz-e folytatás.

– Ez egy szolgálat. Egy feladat, amit Isten mért rám, mert alkalmasnak talált rá. Azért állított ide, hogy Őt és a többi embert szolgáljam. Ebben az ügyben nem én vagyok fontos, hanem a színház. Ha az ügyet kicsit képviselni tudom, már nem bántam meg. Ne értsen félre, mert nem tartozom semmilyen szektához, katolikus emberként élem az életem minden területét. Olyan ez most, mint egy rendrakás; kihullik minden a szekrényből, aztán az ember fokozatosan elkezd visszapakolni. Két hónap után elmondhatom, nincs likviditási problémánk, a megszorító intézkedésekkel teljesíteni tudjuk a vállalásainkat.

– Nem titok, hogy indul a pályázaton.

– Igen, folytatni akarom, amit elkezdtem. Készülök a pályázatra, a fejemben már kész a konstrukció.

– Pályázatában mire helyezi a hangsúlyt? Milyen színházat képzel el, milyet szeretne?

– A színház feladata a szórakoztatva nevelés, az örök érvényű emberi tartalmak képviselete, átadása. Alkalmas arra, hogy a társművészeteket is ötvözze, befogadja. Szeretném, ha az intézmény kulturális központtá válhatna, ahol komolyzenei rendezvényeket, irodalmi eseményeket, képzőművészeti kiállításokat, gyerek- és táncszínházi programokat rendezhetnénk. A műsortervben az operettnek, a klasszikus és mai magyar drámáknak, a vígjátékoknak, a gyerek- és a családi daraboknak egyaránt meg kell jelenniük. Fontosnak érzem, hogy minden réteggel megtaláljuk a kapcsolatot, a színház családi program lehessen. Szeretném konkrétabbá tenni az egyetemmel való kapcsolatot, felmérni az igényeket. A rétegigényeket is ki kell szolgálnunk, az alternatív színháztól a mozgásszínházig, abszurdig. A minőségi munka felé kell elmozdulni, a professzionálisan működő színház életében a dilettantizmust ki kell küszöbölni. Nem a mennyiségben, de a minőségben kell előrelépni. Minőségi előadásokkal tudjuk idecsábítani a szakmai közönséget, jobban bekerülni az ország kulturális vérkeringésébe. Szeretném a nemzetközi kapcsolatokat kiszélesíteni. Lényeges, hogy a koncepció hosszú távra szóljon, nem szabad várni, hogy egyik pillanatról a másikra minden megváltozik.

– A hatalom sokakat megváltoztat. Nem tart attól, hogy önnel is ez történik majd?

– Művészemberként sokat tudok a kollégák helyzetéről, átérzem a szituációt, segíteni szeretnék. Ebben a pozícióban, ekkora felelősséggel másként kell gondolkoznom, mint színésznőként. Előfordul, hogy emberileg megértem, sajnálom és méltányolom a helyzetet, igazgatóként mégis másképp kell döntenem. Hiszem, hogy megtalálom majd a mértékletességet és az alázatot is.

Balla Emőke

A Zichy-expedíció titkai

A száz évvel ezelőtti expedíció útinaplóját Szádeczky-Kardoss Lajos rég elavult gyorsírással vezette. A Magyar Tudományos Akadémia kézirattárában megbújó naplót *Schelken Pálma* húszévi kemény munkával megfejtette.

Aki idegen, elfeledett írásjelekből próbál megfejteni évszázados szövegeket, annak még az idegen nyelvből fordítónál is nehezebb a dolga. Nem áll a rendelkezésére szótár, nincs segítőtársa. Schelken Pálma újságíró ilyen feladatra vállalkozott. Húszévi munkával megfejtette Szádeczky-Kardoss Lajosnak, (1859–1935), a kolozsvári egyetem történész és gyorsírástanárának útinaplóját. A professzor ugyanis tagja volt a gróf Zichy Jenő (1837–1906) vezette tudományos expedíciónak. Az 1895-ben indult tanulmányútnak, amelynek célja a magyarok eredetének, őshazájának felellése volt, Zichy harmadik expedíciójaként valósult meg. Az útinaplót vezető Szádeczky-Kardoss a XIX. században használatos, rég elavult gyorsírással jegyezte fel az út minden fontos és kevésbé fontos mozzanatát.

Schelken Pálma kedvenc költőinek – Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc – gyorsírásos hagyatékát megfejtve tanulta meg a múlt századi írásjeleket. Szádeczky-Kardoss azonban erősen egyénítetten használta a gyorsírást, sajátosan rövidítette a neveket, helyszíneket, vonaton, teveháton, hullámzó tengeren, útközben, olykor betegen, máskor indulatoktól fűtötten vetette papírra sorait. Természetesen kézírással. Mindez tovább nehezítette a megfejtő dolgát. Végül húsz év után kiadásra érett formába került az addig a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárában őrzött, négy füzetből álló napló. A Zichy-expedíció Kaukázus, Közép-Ázsia 1895 – Szádeczky-Kardoss Lajos útinaplója című kötet kiadására a Magyar Őstörténeti Kutató és Kiadó vállalkozott A magyarság keleti gyökerei című könyvsorozatában.

K. M.

Németh István Péter

Anakreón egy arácsi eperfához

hallgatag pincék széles homlokán borág
akárha lánykák szemébe hulló hajtincs
nem legyezik fügelevél tenyerekkel sem a szellők
míg elmaradtak a lisztharmatot először jelző rózsák
el a vízre néző temető hajdanvolt színésznők sírköveivel
így értem ide hozzád a hegyoldalban a kánikula alatt
illatozó jezsámen-bokrok között
legföljebb ha dísznek tartnak az emberek már tégedet
mondják nem sokat érő fa vagy
meghagytak legalább az árnyadért
de én lásd ez útszélen ennél is többet akarok
hozzád huzódom oltsad a szomjam enyhítsd az éhem
és akkor át is ölelném a derekad szavamra örömest
a még mindig nagy fénnyel lövellő alkonyi Nap
a szomszéd Tihanyt kettős tornyostul szinte odébb taszítja
s visszaverődik idáig a ragyogás ágaid közé a Balatonról
a kékségre függesztett érett gyümölcseid feketéllnek
arany mennyből alápotyogva
angyali szedercsírák
velük vérezed össze bárányfelhőfehér ingemet
szótlan kannibálodként állok előtted alant
s te még azt is megengeded hogy jóllakottan a lombjaidba
töröljem az ajkam és mindkét kezem